

ทฤษฎีว่าด้วยศักยภาพของวิวัฒนาการ

ทฤษฎีว่าด้วยศักยภาพของวิวัฒนาการ (Theory of Evolutionary Potential) เจ้าของทฤษฎีคือ เอลมัน อาร์. เซอร์วิส (Elman R. Service) นักมานุษยวิทยาผู้ปัจจุบันชาวอเมริกัน

1. สาระสำคัญของทฤษฎี

ทฤษฎีว่าด้วยศักยภาพของวิวัฒนาการ มีสาระสำคัญ ดังนี้

1. กระบวนวิวัฒนาการมี 2 ประเภท คือ วิวัฒนาการทั่วไปกับวิวัฒนาการเฉพาะ
วิวัฒนาการทั่วไป (General Evolution) เป็นวิวัฒนาการทางวัฒนธรรมของมนุษยชาติ (สนิท
สมัครการ. 2534 : 5) มีลักษณะเช่นเดียวกับวิวัฒนาการของสิ่งมีชีวิตที่นักทฤษฎีวิวัฒนาการ

Elman R. Service ใช้ชื่อว่า "กฎว่าด้วยศักยภาพของวิวัฒนาการ" ไม่ใช่ทฤษฎี แต่ในที่นี้จะเรียกว่าทฤษฎีเช่นเดียวกับทฤษฎีอื่นๆ

คนก่อนๆ เสนอไว้ กล่าวคือ วัฒนธรรมของมนุษย์เริ่มต้นจากวัฒนธรรมดั้งเดิม ยุคก่อนอารยธรรม (Primitive Cultural) มาสู่อารยธรรม (Civilization) ยุคอุตสาหกรรม และยุคภาวะทันสมัยในปัจจุบันตามลำดับ ซึ่งเป็นความเจริญก้าวหน้าทางสังคมโดยทั่วไป ส่วนวิวัฒนาการเฉพาะ (Specific Evolution) นั้นเป็นวิวัฒนาการของสังคมแต่ละสังคม และมีส่วนสัมพันธ์กับวิวัฒนาการโดยทั่วไปในรูปของความสัมพันธ์ผกผันที่ตรงกันข้ามกัน

2. กระบวนการวิวัฒนาการเฉพาะมี "หลักการว่าด้วยความอึดตัว" (Principle of Stabilization) ซึ่งเกิดขึ้นในตอนท้ายของการปรับตัว (Adaptation) เป็นสิ่งจำกัดการขยายตัว กล่าวคือ กระบวนการวิวัฒนาการเฉพาะเป็นการปรับตัวของระบบให้เข้ากับภาวะแวดล้อมได้เพิ่มขึ้นเรื่อยๆ จนกระทั่งถึงขั้นสูงสุด ไม่สามารถเปลี่ยนแปลงได้อีกต่อไป ดังนั้น ถ้าหากวัฒนธรรมแบบต่างๆ สามารถปรับตัวเข้ากับสภาพแวดล้อมต่างๆ ได้ดีอย่างเต็มที่แล้ว กระบวนการวิวัฒนาการก็จะหยุดนิ่ง ไม่มีการเปลี่ยนแปลงใดๆ เกิดขึ้นอีก แต่ในความเป็นจริงวิวัฒนาการทั้งจากอดีตและปัจจุบันยังคงเกิดขึ้นและคงจะมีต่อไปในอนาคต เนื่องจากการปรับตัวโดยส่วนรวมไม่สามารถกระทำได้อย่างสมบูรณ์เต็มที่นั่นเอง

3. กระบวนการวิวัฒนาการมีการครอบงำ (Dominance) วัฒนธรรมที่ด้อยกว่า โดยวัฒนธรรมที่สูงกว่า ทำให้วัฒนธรรมที่ด้อยกว่าได้ปรับปรุงวัฒนธรรมของตนให้เหมาะสมยิ่งขึ้น แต่ถ้าวัฒนธรรมนั้นอ่อนแอมากเกินไปก็จะถูกครอบงำจนสูญสิ้นไป

4. วัฒนธรรมที่ยังพัฒนาไม่เต็มที่จะมีศักยภาพสูงกว่าวัฒนธรรมที่พัฒนาเต็มที่แล้ว ทิศทางของวิวัฒนาการจึงจะเป็นแบบสลับไปสลับมา (Zigzag) มากกว่าที่จะเป็นแบบเส้นตรงสายเดียว (Unilinear) ในทิศทางเดียวกัน จะเห็นได้จากการเคลื่อนย้ายแหล่งอารยธรรมของโลกจากดินแดนแถบเมโสโปเตเมียไปสู่ดินแดนต่างๆ เช่น บาบิโลเนีย อียิปต์ ในช่วงระยะเวลาต่อมาเกิด ความอึดตัวจึงวิวัฒนาการเชิงซ้าลง วัฒนธรรมของกรีกซึ่งด้อยกว่ากลับวิวัฒนาการได้เจริญก้าวหน้าสูงกว่าเมื่อถึงจุดอึดตัว วัฒนธรรมของอาณาจักรโรมันได้เจริญก้าวหน้าแทนที่แล้วสลายตัวลงอีก จนกระทั่งปัจจุบัน ยุโรปตะวันตกและอเมริกาเหนือกำลังเป็นบริเวณที่มีระดับวิวัฒนาการเจริญก้าวหน้าและทันสมัยมากที่สุดของโลก แต่เมื่อถึงจุดอึดตัวก็จะมีสังคมอื่นเจริญก้าวหน้าแทนที่เช่นเดียวกัน (สนิท สมัครการ. 2522 : 12 - 16) กระบวนการวิวัฒนาการของแต่ละสังคมจึงไม่จำเป็นต้องเจริญก้าวหน้าตลอดไป แต่อาจจะมีทั้งความเจริญและเสื่อมโทรมตามความสามารถในการปรับตัวในแต่ละยุคแต่ละสมัย (สนิท สมัครการ. 2534 : 6)

2. การนำทฤษฎีไปใช้ในการพัฒนาชุมชน

ทฤษฎีว่าด้วยศักยภาพของวิวัฒนาการสามารถนำมาใช้ประโยชน์ในการพัฒนาชุมชนได้ ดังนี้

1. ทฤษฎีว่าด้วยศักยภาพของวิวัฒนาการเชื่อว่าเมื่อสังคมและวัฒนธรรมเจริญก้าวหน้าถึงขีดสุดก็จะถึงจุดอึดตัว และค่อยๆ หยุดความเจริญก้าวหน้าลง ความเจริญก้าวหน้าจะเปลี่ยนไป

สู่สังคมและวัฒนธรรมแหล่งอื่นๆ เสมอ ดังนั้น ถ้าจะดำเนินงานพัฒนาชุมชนแล้ว ต้องระมัดระวัง ไม่ให้เกิดภาวะชงกันขึ้น แต่ต้องพยายามให้การดำเนินงานพัฒนาชุมชนเป็นกระบวนการต่อเนื่อง กัน ในลักษณะของการศึกษาภาคชีวิต คือ ไม่มีการสิ้นสุด

2. ทฤษฎีว่าด้วยศักยภาพของวิวัฒนาการเชื่อว่าสังคมที่ล้าหลังอ่อนแอยังไม่พัฒนาเต็มที่ ก็สามารถพัฒนาให้ประสบความสำเร็จได้ และมีศักยภาพสูงกว่าสังคมที่พัฒนาแล้ว ดังนั้น ในการ กำหนดชุมชนเป้าหมายของการพัฒนาชุมชนจึงควรมุ่งไปที่ชุมชนซึ่งยังล้าหลัง โดยตั้งอยู่บนพื้นฐานของความเชื่อมั่นในศักยภาพของชุมชนหลักการและวิธีการพัฒนาชุมชน

3. ทฤษฎีว่าด้วยศักยภาพของวิวัฒนาการเชื่อว่าสังคมที่เจริญก้าวหน้าจะครอบงำสังคมที่ เจริญก้าวหน้าน้อยกว่า และสังคมที่เจริญก้าวหน้าน้อยกว่าจะปรับปรุงสังคมของตนให้เหมาะสม มากยิ่งขึ้น ในการพัฒนาชุมชนพึงระมัดระวังไม่ให้เกิดการครอบงำทั้งในระดับบุคคล กลุ่ม และชุมชน ขึ้น แต่ควรให้การตัดสินใจในเรื่องต่างๆ แบบประชาธิปไตย คือ แสวงหาข้อยุติที่เหมาะสมที่สุด ร่วมกัน ความคิดเห็นแต่ละคนเป็นเพียงทางเลือกหนึ่งที่ต้องช่วยกันพิจารณาคัดเลือกนำมาใช้ ความสำเร็จของการพัฒนาในชุมชนอื่นๆ เป็นแบบอย่างในการดำเนินงานได้ แต่ต้องปรับปรุง เปลี่ยนแปลงให้เหมาะสมกับชุมชนของตน ไม่ใช่ลอกเลียนแบบมาทั้งหมดเพราะชุมชนแต่ละแห่งมี ศักยภาพในการพัฒนาแตกต่างกัน

4. ทฤษฎีว่าด้วยศักยภาพของวิวัฒนาการเชื่อว่าวิวัฒนาการของแต่ละสังคมไม่จำเป็นต้อง เจริญก้าวหน้าตลอดไป เมื่อวิวัฒนาการถึงขีดสุดแล้ว จะถึงจุดอิมพัลส์และเสื่อมถอยลง สังคมที่ ล้าหลังจะเจริญก้าวหน้าขึ้นแทนที่เสมอ ในการพัฒนาชุมชนจึงไม่จำเป็นที่จะต้องนำตัวแบบของ ชุมชนที่ประสบความสำเร็จในการพัฒนาไปใช้ทั้งหมด แต่ควรแสวงหาตัวแบบการพัฒนาที่ เหมาะสมกับชุมชนของตน ทั้งในปัจจุบันและอนาคต เพื่อให้เกิดการพัฒนาแบบยั่งยืนต่อไป